

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD - 7:22	Minneapolis, MN - 7:35
Brooklyn, NY - 7:13	Miami, FL - 7:24
Chicago, IL - 7:07	Monsey, NY - 7:14
Houston, Texas - 7:28	Montreal, Quebec - 7:17
Johannesburg, S. Africa - 5:37	Passaic, NJ - 7:14
Lakewood/Deal, NJ - 7:13	Toronto, Ontario - 7:38
London, UK - 7:35	Yerushalayim - 6:29
Los Angeles, CA - 7:03	Zurich, Switzerland - 7:51

בשבילי הפרשה

ישיבת מיר ירושלים

גיליון שבועי לתלמידי, בוגרי וידידי ישיבת מיר

פרשת צו - פסח, תשפ"ה

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בענייני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

ערב פסח שחל בשבת

ע' רמ"א לענין סעודה שלישית דאין עצה במצה עשירה אחר חצות לדין דחוששים אולי הוא חמץ. מיהו כ"ז בזמן דאסור חמץ מדינא, אבל עד זמן איסור חמץ לכא' מותר במצה עשירה, וא"כ לדין האוכלים ב' סעודות בשבת בבוקר, וחוששים על כל פירור שנשאר שלא יעבור עליו בבלי יראה, לכא' יש עצה לאכול באותם סעודות בשבת בבבוקר, שנאכל מצה עשירה, ובזה הרווחנו דכל מה שנופל ונשאר אין איסור בל יראה, ע' מ"ב תס"ב י"ח.

וע' ב"י דשרי במצה עשירה אחר חצות אלא שלא חייבו אותו, וא"כ לשון הגמרא הוא קולא דדי אם משייר מזון ב' סעודות. וכע"ז העיר באג"מ או"ח ח"א קנ"ה מהב"י. (וכוונת האג"מ דעכ"פ אין להוכיח מלשון הגמ' והשר"ע נגד עצה זו).

ובטעם שלא נהגו בזה, אולי חששו שע"ז יטעו ויאכלו מצה ממש בע"פ, או שבטעות יאכלו מצה עשירה בפסח, או שהפירורין של מצה עשירה יתערב במאכלו בפסח. מיהו כ"ז מסברא, אבל אין לו מקור בשו"ע ופוסקים, אלא מהשמטה שלהם.

וע' תשו"ה ח"ב ר"א כ"ג שחידש מחשש ספק ברכה, וע' אג"מ נדה ג' כי קובע עליו לסעודה.

וע' נטעי גבריאל פ"ח סק"ג בשם ס' זכר דוד שיש ענין לאכול חמץ בע"פ. (ויש להעיר מב"י שהק' ממצה עשירה, ואולי כוונת זכר דוד לכתחלה אבל לא מדינא דגמרא). וכע"ז בפסקי תשובות הנ"ל דאולי מקיים בזה מצות תשבתו.

הערות ותגובות בלשה"ק או באנגלית יתקבלו
ברצון במייל bishvileihalacha@themir.org

"בצאת ישראל ממצרים וגו' היתה יהודה לקדשו"

כאשר יצאנו מתחום המים הטריטוריאליים של רוסיה והחייילים הרוסים שהיו עמנו ירדו מספינותינו ועלו לאניות המלחמה הרוסיות שהלכו והתרחקו, לפתע התחוללה התפרצות שמחה אדירה על הסיפון. כולנו שרנו ורקדנו בהתרגשות על נס ההצלה שלנו.

ה'קבלות' שקבלנו על עצמנו באותם רגעים של הודיה להי"ת נשארו עמנו לכל החיים. זה הביאור "בצאת ישראל ממצרים" וגו', היתה יהודה לקדשו" - כאשר יצאו והסתלקו מהמצרים, היתה יהודה לקדשו - היתה קבלתם להקדיש את עצמם לעבודת ה' במלוא התוקף.

הגדש"פ - אתה בחרתנו

מון ראש הישיבה שהי"ת הגאון הרב חיים שמואלביץ זצלה"ה ביאר את הקשר בין הפס' "בצאת ישראל ממצרים" לפסוק הסמוך לו "היתה יהודה לקדשו" על פי מה שאירע לבני הישיבה בצאתם מגלות הקומוניסטים ליפן בשנות המלחמה הנוראה:

כאשר השתלטו הקומוניסטים על ליטא ובני הישיבה קבלו בנסים גלויים רישיון הגירה מברית המועצות, ריכזו השלטונות את כל בני הישיבה יחד. המצב היה מעורפל ולא ידענו מה יעלה עתה בגורלנו. הרוסים העלו אותנו לאניות והפלגנו ללב ים, כאשר אניות מלחמה רוסיות מלות אותנו. הספיקות כרסמו בלבבות, אלו אמרו שלוקחים את כולם לסיביר לעבודת פרך, ואלו חשבו על הגרוע יותר. כך הפלגנו בים בלבבות מפרפרים.

ועצם לא תשברו בו (שמות יב, מו).

כתב בספר החינוך (מצוה ט"ז) "משרשי המצוה לזכור נסי מצרים וכו', שאין כבוד לבני מלכים ויועצי ארץ לגרור העצמות ולשברם ככלבים, לא יאות לעשות ככה כי אם לעניי העם הרעבים".

הקשה מון ראש הישיבה הגאון הרב נתן צבי פינקל זצלה"ה: מדוע צריכים אזהרה על כך, וכי חוששים אנו כי בני מלכים יעשו דבר כזה?

וביאר: ענין הלאו הוא כדי להזכיר לאדם כי בן מלך הוא, וכמו שכתב החינוך שם: "על כן בתחילת בואנו להיות סגולת העמים ממלכת כהנים וגוי קדוש, ובכל שנה ושנה באותו הזמן, ראוי לנו לעשות מעשים המראים בנו המעלה הגדולה שעלינו לה באותה שעה. ומתוך המעשה והדמיון שאנחנו עושים, נקבע בנפשותינו הדבר לעולם". ואכן התורה חזרה על כך כמה וכמה פעמים, כמו שנאמר בפר' יתרו והייתם לי סגולה מכל העמים, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, וכמה וכמה מצוות נצטוונו לזכור זה.

והנה כתב עוד בספר החינוך: "למה זה יצוה אותנו השם יתברך לעשות כל אלה לזכרון אותו הנס, והלא בזכרון אחד יעלה הדבר במחשבתנו ולא ישכח מפי זרענו וכו', דע כי האדם נפעל כפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם, אם טוב ואם רע. ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצוות, ואפילו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב, ובכח מעשיו ימית היצר הרע, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות. ואפילו אם יהיה אדם צדיק גמור ולבבו ישר ותמים, חפץ בתורה ובמצוות, אם יעסוק תמיד בדברים של דופי, כאילו תאמר דרך משל, שהכריחו המלך ומינהו באומנות רעה, באמת אם כל עסקו תמיד כל היום באותו אומנות, ישוב בזמן מן הזמנים מצדקת לבו להיות רשע גמור. כי ידוע הדבר ואמת, שכל אדם נפעל כפי פעולותיו, כמו שאמרנו".

ביאר מון צ"ל: רואים כי גם אחרי ראיית נסים כה מופלאים של יציאת מצרים, עדיין חובה היא לחקוק ולהשריש בלבבות ישראל יסודי האמונה והתורה, ואם לא כן יוכל ח"ו ליפול מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, וכמו שאומרת המשנה באבות (פ"ב) אל תאמן בעצמך עד יום מותך, ואפילו אם הוא צדיק גמור והגיע למדרגות גבוהות, אדם נמצא בנסיון כל ימי חייו.

וזהו הטעם שחזרה התורה על כך שוב ושוב לאמר כי בני מלכים אנו, ובן מלך אינו עושה דברים נחותים שעושים המון עם, וכמו שדיברו בעלי המוסר על גדלות האדם שנברא בצלם אלקים אשר לא יאה לו לעשות דברים נחותים. אבל בלא שינון וחזרה כל מחשבותיו של האדם הולכים אחרי מעשיו, ולכן אפילו שראה אדם נסי מצרים עשרת המכות וקריעת ים סוף, עם כל זה צריך לשנן זאת שוב ושוב.

פרשת צו – חג המצות

לשעבר הייתם עבדי פרעה

בדחז"ל (מדרש תהלים שוח"ט קי"ג) "בשעה שבאה מכת בכורות עמד לו פרעה והלך אצל משה ואהרן בלילה שנאמר ויקרא פרעה למשה ולאהרן לילה, והיה דופק פרעה על פתחו של משה ואהרן בלילה, אמרו לו שוטה בלילה אנו עומדין וכי גנבים אנחנו שנלך בלילה, בבקר אנו יוצאים המתן עד הבקר שכך אמר לנו הקב"ה ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, אמר להם הרי מתו כל מצרים שנאמר ותחזק מצרים על העם, אמרו לו מבקש אתה לכלות את המכה הזאת ממך אמור הרי אתם בני חורין הרי אתם ברשותכם הרי אתם עבדים של הקב"ה, התחיל פרעה צווח ואומר לשעבר הייתם עבדי אבל עכשיו הרי אתם בני חורין הרי אתם ברשותכם והרי אתם עבדי של הקב"ה צריכים אתם להלל לו שאתם עבדי שנאמר הללויה הללו עבדי ה".

משמעות הכרזה זו של פרעה אינה רק לשון של שחרור

מעבדות, אלא דשעה זו הייתה יסודית מהותית ומחייבת לכל ישראל בקיום המצוות, כפי שיבואר בעז"ה.

דהנה בביאור הכתוב (שמות י"ב ט"ו) "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו, ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו" רבינו בעל האור שמח עמד לבאר בזה שינוי הלשון, דהנה לגבי אכילת נא נצטוו בלשון 'אל' תאכלו ממנו נא, ולעומ"ז אח"כ נצטוו בלשון 'לא' תותירו ממנו עד בקר.

ומייסד בזה דהחילוק בין אלו הלשונות עצום הוא, דלשון 'אל' אינה לשון ציווי, כי אם לשון בקשה, כמו שמצינו באברהם (בראשית י"ח ג') שאמר "אל נא תעבר מעל עבדך" שסמך מילת 'נא' ל'אל' כיון שאל בקשה הוא. משא"כ תיבת 'לא' אין מוצאים שסמוך לה מילת 'נא' (בבקשה) בשום מקום. כיון ש'לא' הוא מורה על ציווי.

הרי אתם עבדי של הקב"ה

עפ"ז מבאר האו"ש כך, דקודם שהכה ה' כל בכור בארץ מצרים, היו המצרים תולים את כל ענין המכות והיציאה ממצרים אינו אלא מתחבולות של משה, כמו שאמרו עבדי פרעה (שמות י' ז') "עד מתי יהיה זה לנו למוקש" ומבאר (שם) בעל הטורים "זה היינו משה כדכתיב כי זה משה האיש", הרי שהיו עבדי פרעה תולים כל העניין במשה, שזה מרצונו ותחבולותיו. וכ"ז היה עד למכת בכורות.

כיון שבעת שהכה ה' כל בכור הבחינו הכל כי ההשגחה היא פרטית כוללת כל השלמויות, דבמכת בכורות נגלה להם כי השגחת ה' היא לפרטי פרטים, על כל צעד ושעל, ובאותה העת שהבדיל הקב"ה בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור, קנה הקב"ה את ישראל לעבדיו, שהם 'בני בכורי ישראל', מחמת שבאותה שעה מיהר פרעה וכל מצרים לשלח את ישראל, וחיוב כל המצוות תלה ה' לישראל באותו הזמן, ומאז נתחייבו במצוות ה'.

א"כ קודם חצות, היינו הציווי 'אל תאכלו ממנו נא' דזה אין שייך שיהיה נאמר בלשון 'לא' המחייב, לעומ"ז 'לא' תותירו ממנו עד בקר' דכל זמן שלא ראו את השגחת ה' הפרטית עליהם, שמחייבת אותם בקיום מצוותיו, לא היה שייך לצוותם אלא בלשון 'אל'. אך

אחר חצות שהייתה צעקה גדולה והיו כל הבכורים מתים, ושלחם ממצרים, שייך לצוותם בלשון 'לא', שהוא ציווי ופקודת מלך, כיון שיש לזה חיוב על נפשותם, והם נעשו 'עבדי הם'.

הרי שנתחייבו בתורה ומצוות מאותה שעה, שנעשו 'עבדי ה', ומטעם זה נשתנה הלשון, דקודם החיוב נצטוו בלשון אל, אך מחצות שהם כבר מחוייבים ונעשים עבדי ה', קנויים ומשועבדים בהצלת נפשותם, נאמר להם הציווי בלשון 'לא' תותירו ממנו עד בוקר.

הוצאתי אתכם מארץ מצרים

ומצינו במכילתא (שמות כ' ב') "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, למה נאמר, לפי שנאמר אנכי ה' אלקיך, משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה, אמרו לו עבדיו גזור עליהם גזרות, אמר להם כשיקבלו את מלכותי אגזור עליהם, שאם מלכותי לא יקבלו, גזרותי לא יקבלו. כך אמר המקום לישראל אנכי ה' אלקיך לא יהיה לך, אני הוא שקבלתם מלכותי במצרים, אמרו לו כן, וכשם שקבלתם מלכותי קבלו גזרותי". הרי שכבר במצרים קבלו עליהם מלכותו ית'.

יציאת מצרים היא יסודה של העבדות להקב"ה, כפי שמבאר רבינו יונה (ברכות ד' ע"ב) הא דהסומך גאולה לתפילה של ערבית הוא בן עולם הבא, דמפני מה זוכה לשכר גדול כזה, וביאר דזה "מחמת שהקב"ה כשגאלנו והוציאנו ממצרים היה להיותנו לו לעבדים שנאמר כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, ובברכת גאל ישראל מזכיר בה החסד שעשה עמנו הבורא, והתפילה היא עבודה כדבגמ' (בב"ק צ"ב ע"ב) ועבדתם את ה' אלקיכם זו היא תפילה, וכשהוא מזכיר יציאת מצרים ומתפלל מיד, מראה שכמו שהעבד שקונה אותו רבו חייב לעשות מצות רבו, כן הוא מכיר הטובה והגאולה שגאל אותו הבורא ושהוא עבדו ועובד אותו, וכיון שמכיר שהוא עבדו מפני שגאלו ועושה רצונו ומצותיו, נמצא שבעבור זה זוכה לחיי עוה"ב".

והנה הגם שקבלו עליהם עול תורה ומצוות כבר באותה שעה שהיו במצרים, ומיני אז היו המצוות מחייבות אותם, כמו שפ"ל האו"ש את הלשון 'לא' תותירו ממנו עד בוקר, מ"מ אין זה כהקבלה שהייתה בסיני עם מתן תורה, כפי שית' לק' דבשעה זו לא היו יכולים לבוא לאותה דרגה, אך מ"מ כבר נתחייבו עתה וקבלו עול מלכותו ית'.

ולקחתי אתכם

הזכרנו כמה פעמים התמיהה הגדולה בסדר הכתוב (שמות ו' ז'-ז') "לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצלתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים, ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים" דבל' הפסוק נאמרו ד' לשונות של גאולה: הוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי, ומובטחים שיהיו בדרגה של 'וידעתם כי אני ה'.

המדקדק בלשון הפסוק יתמה מאוד, שכן היה להקדים תחילה וידעתם כי אני ה' מיד אחר והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, שע"י 'הוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים' כבר יש להם לבוא להכרה כי הקב"ה הוא הפודה אותם מעבדות, ומדוע א"כ שונה הוא הסדר, ולא נכתב 'וידעתם כי אני ה' רק אחר הלשון הד' של ולקחתי אתכם לי לעם. וכי רק עתה באו בני ישראל להכרה כי ה'

משה במדבר לפי הצורך עשאו, לא להביא ראייה על הנבואה" וכו' "ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שעיינינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך".

קריבית יתכון לאולפן אוריית

הרי לנו שהידיעה וההכרה השלימה אין באין לה אלא אחר 'ולקחתי' הוא קבלת התורה. ובאשר תכלית יציאת מצרים היא 'תעבדון את האלקים' וההכרה השלימה בעבודת הגם שהתחילה בחצות ונתחייבו בזה, אין הדבר בא לתכליתו אלא ע"י שקבלו את התורה, שרק על ידה ניתן להיות 'עבד ה'.

בתרגום יב"ע עה"פ (שמות י"ט ד') "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי" ביאר כך "אתון חמיתון מה די עבדית למצראי וטענית יתכון על ענין הי כעל גפי נשרין מן פילוסין ואובילית יתכון לאתר בית מוקדשא למעבד תמן פסחא ובהווא ליליא אתיבית יתכון לפילוסין ומתמן קריבית יתכון לאולפן אוריית". [היינו שבאותו לילה הביאם הקב"ה להר המוריה מקום שנבנה שם ביהמ"ק ושם עשו הפסח והמזבח וחזרו לרעמסס בשעה קלה, ומשם קרבם הקב"ה לאולפן אורייתא].

בדבריו יש להדגיש ב' עניינים, הא' מה שעשו באותו הלילה הפסח בירושלים, והב' שאחר זה החזירם הקב"ה לרעמסס ומשם קרבם ללמדם תורה. אמור בזה כי היציאה ממצרים הייתה למען זאת ללמדם תורה, כלשון התרגום "ומתמן קריבית יתכון לאולפן אוריית" שזה דבר עיקר ויסודי מעניין יציאת מצרים, בנויה היא ומושתתת על מטרת 'אולפן אוריית' כיון שהכרה הראויה ועבודת להקב"ה המתחייבת בעקבותיה ניתן לקנות רק ע"י עסק התורה.

הוא הגואל ופודה אותם מרדת שחת בסבלות ועבודות מצרים, הלא וודאי הוא כי בעשות הנסים האותות הגדולים בצאתם ממצרים היו מכירים בכך, ומדוע א"כ נכתב זה רק אחר ולקחתי.

וברמב"ן כתב לפרש "ולקחתי אתכם לי לעם בבואכם אל הר סיני ותקבלו התורה כי שם נאמר והייתם לי סגולה". ע"כ. ד'ולקחתי' היינו מתן תורה אמור מעתה רק אחר מתן תורה יהיו בבחינה של 'יודעתם' כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים.

והדברים קשים כאמור דלכאור' היו יודעים זאת אף קודם מתן תורה, עם גאולתם והצלתם מן השעבוד והסבל הרי וודאי היו יודעים שה' הוא המוציא אותם מתחת סבלות מצרים. ומפני מה סדר המקרא כך הוא. ומה טעם כרכה התורה ידיעת ה' עם מתן תורה.

אין זאת אלא ללמדנו משמעות עומקם של דברים, כי תנאי הוא, כלומר ה'ולקחתי' אתכם לי לעם שזה מתן תורה, תנאי הוא דרך ע"י כך יהיו הם בדרגה של 'יודעתם כי אני ה''. וקודם מתן תורה על אף שכבר נתחייבו בעבודות ובעול מלכותו כאמור, משעת חצות הלילה, מ"מ היה בזה כדי 'להישכח' אך אחר מתן תורה נעשית הכרה זו בבחינת 'יודעתם כי אני ה'.

שכן רק בעת 'מתן תורה' היה להם הדבר בהיר ומצוחצח, שהיו יכולים להבין באותה שעה דברים לאשורם, כי משה רבינו עשה הכל על פי ציווי ה', שכן עד מתן תורה על אף שהתחייבו בחצות בעבודות וקיבלו עול מלכותו, עדיין היו יכולים לטעות שמה מעצמו אמר.

כפי שכתב הרמב"ם (פ"ח מ"סוה"ת ה"א) "משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה שהמאמין ע"פ האותות יש בלבו דופי, שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף, אלא כל האותות שעשה

קבלת קהל בימי המועד בבית מורנו שליט"א

בימים שני ט"ז ניסן, שלישי י"ז ניסן,

ורביעי י"ח ניסן

בין השעות 8.30-10.30 בערב

משפט המצריים י"ב חדש

ולפי"ז פשוט למה ביקש פרעה להרוג את משה משום שע"י ששמע פרעה את הדבר הזה, לא דבר זה שהרג משה את המצרי, אלא דבר זה שנתן טעם מפני מה הקב"ה נתנם להשתעבד בין האומות, שהם בעלי לשון הרע, - ע"ז ביקש להרוג את משה מפני שערער את עצם תוקף מלכותו שהרי פרעה אמר לי יאורי ואני עשיתיני, והוא זה שגזר עליהם עבדות, ולפי דברי משה הקב"ה הוא זה שנתן להם להשתעבד (ועיי' שם במשך חכמה שכתב קצת בענין אחר ע"ז) ומשום זה ברח משה למדין.

ארבעים שנה עשה משה רבנו במדין עד ששלחו הקב"ה לגאול את ישראל וכאשר באו אל פרעה יום פרוחבטיא היה (קבלת פנים לציירי המדינות) ובאו כל המלכים עם דורנות לכבדו, ומשבאו משה ואהרן ועמדו על פתח הפלטרין, אמרו עבדיו לפרעה, שני זקנים עומדין על הפתח, כיון שנכנסו ראו את משה ואהרן שהן דומין למלאכי השרת, ורום קומתן כארזי הלבנון, וגלגלי עיניהם ככוכב הנגה, וזקנות שלהן כאשכולות תמרה, וזיו פניהם כזיו החמה, ומטה הא-לקים בידם, ושם המפורש חקוק עליו, ומפתח שפתותם שלהבות אש, מיד אחזתם אימה ורעדה זיע ורתת.

איתא במדרש פ"ה סי"ד כיון שעלו משה ואהרן לפרעה, הסתכל עליהן שמא יעטרו אותן, או שמא יתנו לו כתבים - ואף לא שאלו בשלומן, אמר להם מי אתם אמרו לו שלוחיו של הקב"ה אנו עיי"ש כל הענין, ומשמעות הדברים שלא הכיר פרעה את משה רבנו אבל כיון ששאל מה אתם מבקשים, אמרו לו כה אמר ה' שלח את עמי, אותו שעה כעס, אמר מי ה' אשר אשמע בקולו.

הנה פרעה מששמע מפי משה ואהרן בשם ה' שלח עמי וכעס, היינו משום שכמו שכעס על משה לפני ארבעים שנה שאמר אכן נודע הדבר, גם עתה הבין שמעתה מלכותו התחילה להתערער, ומשמעות דבריו של משה היתה לומר שסוף מלכות פרעה הגיע וזה היסורין לבד מהמכות.

זה ה' באייר, ואע"פ שלא התחילו המכות עד תמוז, מ"מ שפיר תנינן משפט המצריים י"ב חדש, כי היסורין האלו שאמר לו בשם ה' שלח עמי הוא גם חלק של המשפט.

בשמות רבה פ"ט סי"ב על הפסוק וימלא שבעת ימים אחרי הכות ה' את היאור, דפליגי ר' יהודה ור' נחמ' חד אמר כ"ד יום ה' התראה, וז' ימים המכה משמשת בהם, וחד אמר שבעה ימים מתרה בהם, ועשרים וארבעה ימים המכה משמשת בהם. ע"כ. אבל תרוייהו מודו דמכה עם ההתראה שלשים ואחד יום. לפי"ז חשבון תשעה מכות הוא תשעה חדשים ועוד כעשרים ושנים יום, (משום דמכת בכורות לא ארכה זמן, לא התראה שנאמר כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים, ולא המכה בעצמה משום דבחצות מתו כל בכור וזה תחילתה וסופה של המכה).

המלבי"ם האריך לבאר סדרי המכות לפי מה שאמר בהם ר' יהודה - דצ"ך עד"ש באח"ב, וסוף כל סדר מהם ה' בלי התראה, וא"כ למ"ד כל התראה ז' ימים, יורד מהחשבון כ"א יום, ואין זמן תשע מכות כ"א תשעה חדשים ויום א', ולמ"ד כל התראה עשרים וארבעה ימים, יורד מהחשבון שבעים ושנים יום, שהם חדשים וחצי, ולדידי' זמן תשע מכות אינם אלא שבעה חדשים ושבעה יום. וקשה לפי"ז הא דתנן בעדיות ספ"ד משפט המצריים במצרים י"ב חדש, ואפילו אם נאמר דלא כהמלבי"ם ובאמת גם כנים שחין וחשך היו גם בהתראה, אלא שלא כתיב מפורש, מ"מ החשבון עולה לפחות מעשרה חדשים, וצ"ע.

והנה בפירוש הראב"ד לעדיות הביא מלשון ברייתא דסדר עולם, שכתוב שם משפט המצריים י"ב חדש שנאמר לקושש קש לתבן ואימתי התבן נמצא בשדות באייר והם יצאו בניסן ע"כ. וכונת הס"ע בזה היא, שזמן שהתבן נמצא בשדות, הוא הזמן שבא משה רבנו ע"ה בפעם ראשונה לפרעה, שכן פרעה ענה למשה תבן לא ינתן לכם, וחשבון י"ב חדש מתחיל מאייר, ומאחר שהם יצאו בניסן הרי זה י"ב חדש. אלא דצ"ע מאיזה טעם מתחילין החשבון מתחילת בואו של משה לפני פרעה.

ויש ליישב דס"ל לתנא דמתני' (ולר' יוסי בן חלפתא שהוא התנא דסדר עולם) שהמכות התחילו מיד עם תחילת בואו, והי' הפסק באמצע, וכונת התנא במה דנקט י"ב חדש היינו מקוטעין, ר"ל שנפרשו המכות על י"ב חדש אע"פ שהיו פחות מ' חדש. אלא דק' מהיכי תיתי לומר כן, וי"ל ע"פ המבואר במדרש פ' נשא פי"א שמשה נכסה ממצרים שלשה חדשים שהלך להחזיר אשתו ובניו למדין, עיי"ש, אלא דמ"מ קשה, אולי הלך מיד ולא היו המכות מקוטעין, ותו אפילו אם היו י"ב חדש מקוטעים, למה נקרא זה משפט המצריים י"ב חדש מאחר שבאמצע לא היו שום יסורין ומכות, וצ"ע.

כתוב בתחילת פרשת וארא ויאמר ה' אל משה ראה נתתיך א-לקים לפרעה ואהרן יהי' נביאך, וכתב רש"י שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין, וצ"ע מהי משמעות לשון מכות ויסורין כי הנה מכות הן ידועות ומה זה היסורין.

ויש לומר עפ"י המבואר במשך חכמה על הפסוק וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרג את משה, וק' אטו חס פרעה על הריגת נפש א' מהמצריים. ותירץ עפ"י מה שמפרש שם במדרש על מה שאמר משה רבנו אכן נודע הדבר ר' יהודה בר ר' שלום בשם ר' חנינא הגדול ורבותינו בשם ר' אלכסנדר אמרו היה משה מהרהר בלבו ואמרו מה חטאו ישראל שנשתעבדו מכל האומות, כיון ששמע דבריו, אמר לשון הרע יש ביניהן האיך יהיו ראויין לגאולה, לכן אמר אכן נודע הדבר, עתה ידעתי באיזה דבר הם משתעבדים ע"כ.

תכלית יציאת מצרים - קבלת עול מלכות שמים

במאמר אחד היה יכול להיבראות, אלא ליפרע מן הרשעים וכו', וליתן שכר לצדיקים שמקימים את העולם שנברא בעשרה מאמרות. ובשלהי מצות (כג): אמרו רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות. וכן בעקידת יצחק כתי' "קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת" (בראשית כ"ב) וברש"י שם ליתן לו שכר על כל דיבור ודיבור (סנהדרין פט:). הרי שהרבה הקב"ה מצוות לישראל לזכותם בשכר רב.

ובספר מעלות התורה לאחי הגר"א הביא ושמעתי מאחי הגאון זצ"ל שורש הדבר שבדאי ליכא למימר שכל המצוות הרי הם רק תרי"ג, אלא דהרי הם רק שרשים אבל הם מתפשטים לענפים הרבה. ובאמת דבר זה נעלם ממנו איזה מהם שורשים ואיזה מהם ענפים ואי"ז מן הצורך לדעת, ע"ש. ומכל מקום הקב"ה הרבה תורה ומצוות - ענפים רבים, בכדי לזכות את ישראל.

וכמדומה שיסוד הענין הוא, שלעולם הרבה להם תורה ומצוות אינו כפשוטו תוספת קיום מצוות. אלא התורה הק' תובעת מאיתנו התחדשות בקיום התורה והמצוות. שהמצוה של יום זה אינה דומה למצוה של יום שקודם לכן, תפילת המנחה שמתפלל היום יש בזה פנים חדשות והתרוממות גדולה יותר מתפילת המנחה של אתמול. האדם נתבע להתעלות בכל מעשה מצוה.

והעיקר בזה, שההכרה והידיעה בקיום התורה נובעת מעבודת להשי"ת, כל הוראה ופקודה מפני ההוראה שקיבל השתא. מענין העבודת שאין עצמיות להעבד כלל, כל כולו מסור לציווי אדונו, וא"כ כל ציווי וציווי הרי הוא ענין אחר.

ואפשר שזהו המכוון לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, אין הכוונה הרבה בכמות, אלא כל קיום מצוה יש בזה התחדשות - מצוה חדשה. זהו נקרא עול מלכות שמים.

קיום התורה והמצוות מחויבת להיות מתוקף עבודתו להשי"ת. וכבר מבואר כן ברש"י עה"פ "והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי" (ויקרא כ', כ"ו), ופירש אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו, ראב"ע אומר מנין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר אי אפשי ללבוש כלאים, אבל יאמר אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי, ת"ל ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי שתהא הבדלתכם מהם לשמי, פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים.

הנה השמיענו רבי אלעזר בן עזריה את אופן קיום המצוות. שדווקא בדרך של עבודת מוחלטת שאין רצון ועצמיות כלל אזי מקיים חובתו להשי"ת. ובזאת מובדלים אנו מאמונת העולם, זהו המיוחדות של כלל ישראל, בהיותם מבטלים את מציאותם להשי"ת ומחמת כן מקיימים את המצוות.

וע"ז הדרך מצינו ברמב"ן (פ' יתרו) שהביא מהמכילתא משל למלך שנכנס למדינה א"ל עבדיו גזרו עלינו גזירות, אמר להם לאו, כשתקבלו מלכותו אגזור עליהם גזירות שאם מלכותי אין אתם מקבלים גזירותי היאך אתם מקבלים. כך אמר המקום לישראל אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מבית עבדים, לא יהיה לך וגו', אני הוא שקיבלתם מלכותי עליכם במצרים, אמרו לו הן, כשקבלתם מלכותי קבלו גזירותי, כלומר אחרי שאתם מקבלים עליכם ומודים שאני ה' ואני אלוקים שהוצאתיכם מארץ מצרים קבלו כל מצוותי, ע"כ.

והיינו שמציאות קיום התורה והמצוות מחויבת להיות מתוקף היותנו עבדים להשי"ת, שקיבלנו מלכותו, ואזי קיום המצוות הרי"ז עוד הנהגה בביטול עצמיותנו כעבד לאדונו.

נמצא שהחייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים הוא שמחוייב להחליט בנפשו את ההכרה ואת הידיעה שהוא בשיעבוד גמור להקב"ה, עבודת מוחלטת מחמת שהוציאנו ממצרים.

ויש להוסיף שהימים שבין פסח לעצרת. שכבר ידוע דברי הרמב"ן עה"ת שימים אלו הרי הם כחולו של מועד. ולדברינו אי"ז רק ימים של הכנה לקבלת התורה גרידא, אלא שיש בהם את ההשפעה של ימי הפסח, שהוא המשך עבודת הפסח לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים להחליט בנפשו יותר את ההכרה והידיעה שהרי הוא בשיעבוד גמור להשי"ת, עבודת מוחלטת מחמת שהוציאנו ממצרים.

ובזאת העבודה מעמיד האדם את עצמו להיות כלי מוכשר לקבלת התורה, שתהא התורה מתקיימת אצלו, בעבור שביטל את ישותו ורצונותיו לרצון השי"ת.

חג הפסח, זמן גאולת מצרים, ודאי מהותו וענינו אמונה ובטחון בהשי"ת, כדכתי' (שמות ט', י"ד) "בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ". וכבר ידועים ד' הרמב"ן (ס"פ בא) בטעם המצוות שהם זכר ליציאת מצרים שבזה יכיר וידע האדם בכל עת וזמן את האמונה וההשגחה מהשי"ת.

אמנם העיר בזה אאזמור"ר זצ"ל שאם עבודת הימים רק בחיזוק באמונה מפסידים אנו עיקר גדול היוצא לנו מיציאת מצרים. שלעולם תכלית יציאת מצרים בזאת שאנו משתעבדים להשי"ת בעבודת גמורה - קבלת עול מלכות שמים. והיינו דכתיב (דברים ד', כ') "להיות לכם לאלוקים", כלומר שכלל ישראל יצאו מרשותו של פרעה ונכנסו לרשותו של הקב"ה. וכמו שפירש רש"י עה"פ "אנוכי ה' אלוקיך" (שמות כ', ב') כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי.

יציאת מצרים אינה בעבור האמונה לבד, אלא עיקר התכלית מהאמונה הוא להיות עבדים להשי"ת. ההכרה והידיעה שהקב"ה טוב ומטיב והוציאנו ממצרים מחייב אותנו להיות עבדיו. וזהו עבודת ליל הסדר "חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים", כלומר החיוב הוא להרגיש שהוא עצמו יצא ממצרים והקב"ה הוציאנו מעבודת לחירות משיעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול.

וכבר הזכיר כן הרמב"ן (פ' יתרו) שפירש מדוע באנוכי ה' כתיב אשר הוצאתיך מבית עבדים, וז"ל וטעם מבית עבדים שהיו עומדים במצרים בבית עבדים שבויים לפרעה, ואמר להם שהם חייבים שיהיה ה' הגדול והנכבד והנראה הזה להם לאלוקים שיעבדוהו כי הוא פדה אותם מעבודת מצרים, כטעם כי עבדי הם אשר הוצאתי מארץ מצרים וכו', וזו המצוה תקרא בדברי רבותינו קבלת עול מלכות שמים, ע"ש. נמצא בדבריו שחובת הכרת הטוב להקב"ה מחייבת קבלת עול מלכות שמים, להיות עבדים להשי"ת.

וכבר ידועה קושיית ר' יהודה הלוי להאבן עזרא למה נאמר "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" ולא נאמר אשר בראתי שמים וארץ ואשר בראתיך.

אכן לדברינו הכל מענין העבודת, כלומר שבבריאתו לבד הרי הוא בבחינת עבודת של בן נח, אבל ביציאת מצרים הכירו בגדלותו ית' באופן נעלה, נתרוממו באמונתם בדרגה נשגבת, וא"כ תוקף העבודת יש בו מעלה ולקחתי אתכם לי לעם, ולכן הוזכר אשר הוצאתיך מארץ מצרים. והיינו כמו שנתבאר שענין האמונה - אנוכי ה' והעבודת להשי"ת חדא נינהו.

ולדין באמת צריכים אנו לידע מהו מהותו וענינו של עבד, ובחובת הלבבות (שער עבודת האלוקים סוף פ"ה) כתב ז"ל לא יהגה כי אם בזכרו ולא יביט כי אם אל דרכיו ולא ישמע כי אם אל דבריו ולא יאכל אלא מה שהטריפו ולא יחשוב אלא בגדלותו ולא ישיש אלא ברצותו אותו ולא ישמח כי אם בעבודתו ואל יבקש כי אם רצונו ולא ירוץ כי אם בשליחותו וכו'. ולא ירצה אלא במי שעושה רצונו ית'. וכן בכל תנועותיו לא יעתיק רגל ולא יניד עפעף אלא אחר הפקת רצון אדוניו בהם, ע"כ.

כלומר ענינו של עבד שאין לו עצמיות כלל אלא מציאות אדוניו, זהו חובת האדם בעולמו שאין לו אפילו רצון כלל מלבד רצון השי"ת.

החובה העצומה בהכרת הטוב מצינו בחז"ל (שמו"ר פ"ד) ומי שהוא פותח פתח לחבירו נפשו הוא חייב לו. ומטו משמיה דהגר"א שלשון חייב זהו עד מסירות נפש. וכבר מצינו כן באברהם אבינו שהכניס את עצמו לסכנה גדולה במלחמתו עם המלכים בעבור הצלת לוט. ותמה ברמב"ן (בראשית יט" כ"ט) איך הכניס עצמו לסכנה והלא אין סומכין על הנס. ופירש שכיון שלוט נתחסד עם אברהם ללכת עמו בארץ כאשר ילך, ולולי אברהם עודנו היה בחרן עם מולדתו, לכן שם אברהם נפשו בכפו לרדוף המלכים בעבורו.

נמצא שאברהם אבינו ע"ה מצא עצמו מחויב ללוט מפני הכרת הטוב. ואמנם הליכת לוט היתה כתלמיד לרבו, אבד עדיין אברהם היה הגורם היותו לוט גר בסדום. ובה הטעם אברהם הרי הוא בעל חוב ללוט, וכאשר האדם ינו בע"ה לזולתו אין דבר שימנע הימנו מקיום חובתו עד מסירות נפש.

וא"כ כמה חובתינו להשי"ת שהציל אותנו ממצרים מבית עבדים, וזהו מכריחנו להיות לו לעבדים, כאשר נתבאר, שמכח קבלת טובה מחבירו הרי הוא משועבד בנפשו ובגופו לחבירו.

הנהגה אמרו ז"ל (אבות פ"ה) בעשרה מאמרות נברא העולם, מה ת"ל והלא

יציאת מצרים וקריעת ים סוף

הנה בקריעת ים סוף נשלמה יציאת מצרים, וכמש"א כל בכוריהם הרגת ובכורך גאלת וים סוף בקעת, והנה במג"א סי' ס"ז כ' דהאומר שירת הים יצא ידי חיוב הזכרת יצי"מ [ברעק"א ובחת"ס שם פליגא בזה], והרי כשם שהיה מכות במצרים היה כנגדן מכות על הים, ובאמת יש לדעת מה שני הדרגות האלו, דהרי אם יצאו ממצרים בט"ו בניסן א"כ מה נוסף עוד בקריעת ים סוף.

והנה בספר נפש החיים שער א' פ"ט האריך וכתב, דבר אל בני ישראל ויסעו בדידהו תליא מילתא שאם המה יהי בתוקף האמונה והבטחון ויסעו הלוך ונסוע אל הים סמוך לבם לא יראה מעוצם בטחונם שבדאי יקרע הים, אז יגיע עי"ז התעוררות מלמעלה, והוסיף שם דזהו ביאור הכתוב לסוסתי ברכבי פרעה דימיתין רעיתי, והיינו שכשם שהסוס הנהיג את רוכבו ונפל לים, כך כעין זה כביכול הנהגת הקב"ה תלויה במעשה ישראל, וזהו "בדידהו תליא מילתא", ומבואר בזה דקריעת ים סוף ענינה שהיא תלויה במעשה כלל ישראל.

ויעוי' גם בד' האוה"ח באריכות ב' בשלח וכתב שהיו נתונים בדין הללו והללו, והנה ראה א' עליון כי ישראל קטרגה עליהם מידת הדין, והן אמת כי חפץ ה' לצדק את ישראל אך אין כח ברחמים מצד מעשיהם, אמר הקב"ה אין הדבר תלוי בי וכו' דבר אל בני ישראל ויסעו להיות העצה היעוצה להגביר צד החסד, שיתעצמו באמונה בכל ליבם ויסעו אל הים קודם שיחלק על סמך הבטחון, ובאמצעות זה תתגבר הרחמים וכו' כי גדול הבטחון והאמונה ע"ש היטב. והנה נראה מכ"ז שדרגת קריעת ים סוף הי' "בדידהו תלי' מילתא".

ונראה בביאור הדבר בהקדם מה שמצינו שבעת יציאת מצרים יצאו ממ"ט שערי טומאה, אכן אח"כ נתנו ימי הספירה לעלות ולרכוש את מ"ט שערי קדושה במ"ט ימים אלו, והיינו שהגם שבעת היציאה נתעלו מאד ע"י איתערותא דלעילא, אכן אח"כ שבו במדריגות אלו וזכו ע"י מעשיהם, ומרישא הי' זה מתנה מלעילא וכביכול אח"כ שבו וקנו מדריגות אלו, וכמובן דע"י שקבלו שייכות לאלו המדריגות הי' להם קל יותר לקנות מדריגות אלו (וכ"ז ידוע מהאר"י ז"ל), וכע"ז גם מצינו בלימוד התורה שהתינוק במעי אמו מלאך מלמדו תורה, ומשיצא לאור העולם, הרי משכח תלמודו, וכמש"פ הגר"א כי עיקר קנין התורה הוי ע"י שעמל בה ונהי' תורתו, (וכן בס' פתחי נדה), וכנראה דע"י שלמד תורה במעי אמו קל הוא יותר לקנות ולזכות בתורה, שכבר למד מכבר [וגם שנתנו לו כבר כלים ללימוד התורה].

ומעתה נראה דה"ה יציאת מצרים שזכו לה בעת מכת בכורות, וזה הי' התעוררות מלעילא, הרי שבו וזכו בזה היציאה בעת קרי"ס, כי הרי קרי"ס זה הי' מכח מעשיהם, וזה המובן שבדידהו תליא מילתא, ויש להוסיף עוד, דהנה הרי מצרים אמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את בני ישראל מעבדינו, וכביכול שרצו לשוב ולהשתעבד בהם מחדש, ואכן לזה הועיל ענין קרי"ס, כי מעתה שזכו הם בהיציאת מצרים במעשיהם, ושוב זכו בזה בקנין גמור, שוב ל"ש לחזור ולהשתעבד בהם, ובזה יוסבר יותר שהקטרוג דהללו עובדי ע"ז וע"ז הי' רק בעת קרי"ס, כי בעת שבאו לזכות בהיציאת מצרים מן הדין, שוב הי' יותר מקום לקטרוג הזה.

אכן יש להוסיף, דהרי ביציאת מצרים זכו לקנין ולדרגות באמונה, אכן נ' דבקר"ס הוסיפו דרגה נוספת בזה וכמו שנראה דהנה עיקר דרגת האמונה ביצי"מ מבואר מתוך דברי הארחות חיים להרא"ש

לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית, ובזה יתקיים היסוד השלם, ומאמין בו שענינו משוטטות בכל הארץ, ועיניו על כל דרכי איש, ובוחן לב וחוקר כליות, ומי שאינו מאמין באשר הוצאתיך מארץ מצרים, אף באנכי ה' אלוקיך אינו מאמין, ואין זה יחוד השלם וזהו סגולת ישראל על כל העמים.

ומבואר בזה שסגולת ישראל על העמים שהנם מאמינים בהשגחה פרטית, וזה נרכש בעת יצי"מ, והנה מבואר בכ"מ, שהנה שם "אלוקים" זה בבריאת העולם וכנאמר בראשית ברא אלוקים, והיינו שהוא תקיף ובעל היכולת, וכדאי' בשו"ע או"ח סי' ה' (והרי אלוקים בגימטריא טבע) אמנם שם "הויה" שהוא מורה על השגחה פרטית והוא מחדש הבריאה, וכדאמרי' המחדש בטובו בכל יום תמיד, וזה שאמר ה' למשה לאמר לפרעה ה' אלוקי העברים שלחני אליך, וזה שכפר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו, לא ידעתי את ה' וזהו וידעתם כי אני ה'.

והנה זה אומרים הגויים כביכול עזב ה' את הארץ, וכבר פי' האר"י את הפסוק אשר יומרוך למזימה, והיינו שירוממוהו מאד, ואמרו כי לא שייך שיהא לו שייכות לעולם השפל, ומזה הגיעו למזימה לעולם של הפקר, וע"ז אמר הכתוב רם על כל גויים ה' על השמים כבודו, כי בעיני הגויים הוא רם ונשא ועל השמים כבודו, וזה פחיתות לו להנהיגו, אכן הנהגת ואמונת ישראל, מי כה' אלוקיני, כי לית אתר פנוי מיני' המגביהי לשבת והמשפילי לראות מקימי מעפר דל.

וכן מפורש בפ"י האבן עזרא על מכת כינים, שאמרו החרטומים אצבע אלוקים היא, וכבר פירשתי כי פרעה לא כיחש בבורא רק בשם שמסר לו משה, וזה כדרך כי לא ידו נגעה בנו מקרה הוא לנו, וכונתו למה שהי' בעת פלישתים שאע"פ שראו בחוש בעת שעבר ארון ברית ד' ממקום למקום, וראו בעליל את ההשגחה הגלויה, אמנם הם אמרו כי לא ידו נגעה בנו מקרה הוא לנו, וזה דרך הגויים, וזה כוונת הרא"ש כי זה סגולת ישראל על כל העמים.

והנה משל ודוגמא לטעות הגויים הוא דברי הרמב"ן במה שהולך ה' רוח קדים בעת קריעת ים סוף שיראה כאילו הרוח הוא המחרב ים, וחשבו אולי הרוח שם הים לחרבה, ולא יד ה' עשתה זאת, וע"ש ברמב"ן אע"פ שאין הרוח בוקעת הים לגזרים לא שמו ליבם גם לזאת ובאו אחריהם מרוב תאוותם להרע להם [ואגב, זה כפי הידוע שחסרון האמונה הוא כתולדה מנגיעות האדם] וכבר יעוי' ברמב"ן עוד בריש פרשת בשלח, כי בראותם שנקרע הים לפני בני ישראל איך ימלאם לבם לבא אחריהם ולהרע להם, ואין בכל המופתים כפלא הזה, וזה באמת שגעון גדול להם. וכ"ז במכלל מקרה הוא לנו.

[ויעוי' היטב בדברי מוסרו של רבינו יונה, בריש השער השני, ואם לא ידע והתבונן כי התלאות שמצאוהו מפני חטאיו אך יאמר כאשר אמרו הפלישתים כי לא ידו נגעה בנו מקרה הוא הי' לנו, והי' קצף עליו לפני ה', וגדל עוון הכת הזאת מחטאת הכת הראשונה, וע"ש שמפרש שזה כל תוכחת פרשת בחוקותי, וזה ענין קרי, שאמרו מקרה הוא לנו].

וכנראה שזה שענין וידעתם כי אני ה' נתברר ביצי"מ, הוא על-שום שהרי גזירת גלות מצרים הי' על שאמר אברהם במה אדע [וכבר שמעתי ממו"ר הגה"צ ר' מאיר חדש צ"ל שהראה לד' רש"י שכוונת אברהם אבינו ע"ה הי' במה אדע, באיזה זכות, אכן בכ"ז

אז ישיר שעלה בלבו לומר שירה ובחז"ל מכאן לתחיית המתים מן התורה, וזה היה דרגה מיוחדת של קריעת ים סוף, וכנראה דכ"ז היה השלמה לגילוי של יצי"מ.

והנה יש לידע עוד דעיקר האמונה שה' הוא האלוקים ה' במתן תורה, וכנאמר "אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו", וכדאי' בחז"ל שקרע להם ז' רקיעים וראו שהוא יחיד, והנה עצם זה שמעמד הר סיני הוא לישראל לאמונה, מפורש בדברי הרמב"ן כי לבעבור הרגילכם באמונה בא אלוקים, שכיון שהראה להם גילוי שכינה נכנסה אמונתו בלבבכם לדבק בו, ולא תפרד נפשם ממנה לעולם, - וכע"ז איתא ברס"ג שבמעמד הר סיני נתקעה האמונה בלבבם של ישראל עד סוף כל הדורות, והנה יש לדעת שמדריגת האמונה במעמד הר סיני הוא מדריגה של "ראיה", וכנאמר "וראו" שהוא יחיד, וכנאמר רצוננו "לראות" את מלכינו, ובאמת שבחגיגה ז' א' איתא שעולה שהקריבו אבותינו בהא סיני עולת רא' הוא, וברש"י שם שנא' 'ויחזו את האלוקים', [וכמובן שאי"ז דומה לדרגת "ראתה" שפחה על הים, שהרי לא היה שם עולת ראיה, וכנראה שהראיה על הים הוא על שם שראו גילוי שכינה שה' בגילוי גבורות ה', ואילו הכא ה' זה גילוי כדי שיהי' נראה להם, ולקיים רצונם שאמרו רצוננו לראות את מלכינו, וגם כדי שיהי' להם הראי', וכנאמר "אתה הראית לדעת"].

[ובעת מעמד הר סיני היה גם יסוד האמונה במשה רבינו וכנאמר "וגם בך יאמינו לעולם", וכדברי הרמב"ם ריש פ"ח מהל' יסוה"ת שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, והנה יש להסביר ענין זה שהי' זה בעת קבלת התורה, וכמו שכתוב בהקדמת הסמ"ג לעשין, וז"ל, שבתורה שאני רוצה ליתן איני רוצה שיאמינו בך ע"י אות או מופת עכ"ל. ונראה מדבריו דהביאור הוא, דהרי מכיון שאם היה ע"י אות או מופת בלבד, הרי אם יקום נביא שקר ויתן גם הוא מופת, כי אז הרי שוב לא יהי' אמונה מוחלטת במשה רבינו וכמבואר שם, וממילא לא תהיה אמונה מוחלטת בזאת התורה ושלא תהא מוחלפת, וכנראה דע"כ בעת מתן תורה דוקא ה' נצרך לשלימות האמונה במשה רבינו ע"ה, דבזה נשלמת האמונה בזאת התורה ושלא תהא מוחלפת].

והנה לזכרון נוסף שהנה במזמור בצאת ישראל ממצרים שקאי על קריעת ים סוף כנאמר הים ראה וינס, וקאי גם על קבלת התורה וכנאמר ההרים רקדו כאילים גבוהות כבני צאן, וכל זה הוא "מלפני ה' חולי ארץ מלפני אלוקי יעקב" על שהיה גילוי שכינה בקריעת ים סוף וקבלת תורה כמש"כ לעיל שבעת קריעת ים סוף היה גילוי מלכות וכנאמר מלכותך ראו בניך, והוא משום שהיה בו כילוי הרע שהיא ממידת המלכות, ולגבי קריעת ים סוף כבר נאמר אתה נגלת בענן כבודך וכו' וכמש"כ רש"י קרע להם שבע רקיעים והראה להם שהוא יחיד, ע"כ.

הי' איזה תביעה על הלשון במה אדע וע"ז בא העונש ידוע [תדע] וע"ז ה' כנראה התיקון, ביסוד האמונה שנתברר "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" וכד' הרא"ש הנ"ל, וכ"ז ה' מדריגת האמונה ביצי"מ.

אכן נראה דבעת קריעת ים סוף נוסף עוד, שמפורש באוה"ח ובנפש החיים הנ"ל, שהי' התגברות לכלל - ישראל אמירת הבטחון, וכלל האוה"ח כי גדול הבטחון והאמונה להכריע לטובה, והיינו שזכו במידת הבטחון, והנה ידוע מרבתינו שהבטחון זהו ה"למעשה" של האמונה [וכ"ה בחזו"א אמונה ובטחון], ואכן זה ה' במעשה נחשון בעת קרי"ס שירד לים והגיעו המים עד גרונו, - וכמב' שם באוה"ח - על סמך האמונה בקריעת ים סוף, והדברים מבוארים בד' רבינו יונה ז"ל בריש ברכות שפירש הא דאיתא איזהו בן עוה"ב זה הסומך גאולה לתפילה ע"ש באריכות וכתב מפני שכשמעביר גאולת מצרים ומתפלל מיד מראה שבוטח בה' תפילה כיון שמבקש ממנו צרכיו, שמי שאינו בוטח לא יבקש ממנו כלום וכו', וכן נראה בשמות רבה, כשראו ישראל את הניסים והנפלאות שהי' עושה עמהם הבורא בטחו בו, וע"ז נאמר וירא ישראל את היד הגדולה ויאמינו וכו', וכיון שהוא מזכיר אותה גאולה שבטחו אבותינו בה' והצילם ומתפלל מיד נמצא שגם הוא בוטח בה' שיענה אותו כמו שענה לישראל בעבור שבטחו בו, והבטחון הוא עיקר היראה והאמונה, וכ"ז מורה שמדת הבטחון של ישראל היה הסיבה לקריעת ים סוף, נתבאר בכ"ז מדריגת האמונה ביצי"מ ובקריעת ים סוף.

והנה יש לידע שהן אמת שקריעת ים סוף היא גמר יציאת מצרים, אכן יש לידע שקריעת ים סוף היא דרגה מיוחדת של גילוי מלכותו ית' וכנאמר מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה, ועל כן המליכו ואמרו ה' ימלוך לעולם ועד ואז היה זה זמן לקבלות מלכותו וכנאמר ומלכותו ברצון קבלו עליהם, ונראה להוסיף בזה דהרי באמת היה בקריעת ים סוף כילוי הרע שהוא ממידת המלכות והוא מעין מה שיהיה בגילוי מלכותו באחרית הימים, [וכל תוכן השירה היא על עונש המצרים וכד' הרמב"ם בהל' יסודה"ת צרך לשקע את המצרים קרע את הים והצילין וכו'], ולכא' כ"ז נרמז בנכון כסאך מאז, והנה עוד אי' בספרים שבמכת בכורות נאמר ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו, והנה בקריעת ים סוף היה הכל בגילוי וכמש"כ התיצבו וראו את ישועת ה', וכנאמר וראו בניו בגבורתו, וכבר אמרו חז"ל ראתה שפחה על הים וכו', ובשפ"א בפרשת שלח כ' כי יצי"מ היה צורך גאולת ישראל אבל לא נתברר עדיין כבוד מלכותו יתברך אשר היא בכל משלה עד קריעת ים סוף.

ויש לדעת עוד דקריעת ים סוף היה שורש והתחלה לכל הישועות עד עולם וכבר אמרו דזה נכלל בנאמר התיצבו וראו את ישועת ה' כאשר ראיתם את מצרים לא תוסיפו לראותם עד עולם, עוד אמרו שהרי נאמר ויושע ה', ועל ישועת ה' נאמר ישראל נושע בה' תשועת עולמים, והשירה גם היא כוללת את כל הישועות לע"ל, וזהו הנאמר

בענין גלות מצרים

כבר מטו משמיה דאברנאל שפירש את הקושיה הראשונה מהארבע קשיות "שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה", דהכונה שהרי ליל הסדר הוא לילה של הודאה, וא"כ מאי שנא שבכל הלילות כשאנו אוכלים קרבן תודה אנו מביאים עשר לחמים חמץ בנוסף לשלושים מצה, וזהו 'אנו אוכלים חמץ ומצה', והלילה הזה כולו מצה שאין בו שום דבר מחמץ, ושונה מכל תודה.

ואכן צ"ב דמהו הטעם שתודה זו אין בה חמץ כלל. ונראה לבאר על פי מה שפירש הספורנו בפר' צו, שענין לחמים מחמץ בלחמי תודה הוא כלשונו: "שסיבת הסכנה אשר עליה ההודאה היא שאור שבעיסה", וכוונתו דאמנם נעשה לו נס, ובעיקר מביא חלות מצה, אך עליו לזכור שהרי הכניסוהו לסכנה וזה ענין שאור שבעיסה, ולכן מביא גם חמץ לזכור ולהתבונן על השאור שבעיסה.

ומעתה יש ליישב, דגלות מצרים הרי שונה משאר הגלויות והצרות, דהרי גלות מצרים היתה כור הברזל, כלשון התורה "ואתכם לקח מכור הברזל ממצרים" (דברים ד, כ), דהיינו מקום שמצרפים בו את הכסף שיהיה מזוקק, וכלשון רש"י שם "כלי שמזקקים בו את הזהב", וזהו ענין גלות מצרים שהיה כור הברזל לכלל ישראל, שיהיו ראויים ע"י גלות זו להיות עם סגולה ולקבל התורה.

וביאור ענין כור הברזל מצינו בדברי השל"ה בפרשת לך לך (א)ות (ח), שכתב לבאר וז"ל: "והנה בשבעים נפש ירדו אבותינו למצרים, ועבדים היו במצרים, ולקחם הקב"ה מעבדות מצרים להיות לו יתברך לעבדים, כמו שנאמר עבדי הם, וכוונת הענין הוא, רצה הקב"ה להטביע בלבם ענין העבדות להרגילם בעבדות, כדי שיהיה להם נקל אח"כ לעבודת הבורא ית' ולקיים התורה לעובדה ולשמרה, וזהו שאמר אנכי ד' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, כלומר כדי שתהיו עבדים", עכ"ל. ודרכים נוספות בביאור כור הברזל יש במפרשי ההגדה, יעוין בפירושו מעשי ניסים ועוד.

ומעתה מיושב, דבניסי מצרים לא היה צורך בחמץ, דהרי גלות מצרים לא היתה כעונש עד שיוצרכו להביא גם חמץ.

וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח

וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, ובפשטות הכוונה שאפשר לקיים את מצוות סיפור גם בסיפור בקיצור, אלא דיש הידור להאריך דהרי זה משובח, וכן כ' הרמב"ם בפ"ח ה"א שמצוה לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל ט"ו בניסן וכו', וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח, ובהמשך בה"ד כתב, שידרוש בפרשת ארמי אובד אבי, וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח, וא"כ האריכות בסיפור הוא רק הידור והרי זה משובח.

אך בטור ובשו"ע בסי' תפא איתא, חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח ולספר בניסים ונפלאות שעשה הקב"ה לאבותינו עד שתחטפנו שינה, ולא הזכירו ענין זה משובח, ומקורו מדברי התוספתא שהביאה הרא"ש, וצריך לבאר מהו שיעור זה עד שתחטפנו שינה,

דמחד גיסא הרי משמע שלהאריך בסיפור הוא רק הידור, וא"כ מ"ט חייב עד שתחטפנו שינה, ואם יש חיוב כזה, אזי מהו הפטור כשחוטפו שינה, גם צריך לדון, דמה יהיה אם אח"כ יתעורר, האם יתחייב כעת, או שכבר נפטור ושוב לא יתחייב, וכן הוא משמעות הדברים, ורק דצ"ב גדר הדין.

ונראה דדעת הרא"ש דמקורו מן התוספתא, היא לא כהרמב"ם, אלא דיש חיוב גמור עד שתחטפנו שינה, וביאור הדבר הוא עפ"י היסוד דענין סיפור יציאת מצרים הוא מחיובי הכרת הטוב, ושונה מחיוב הזכרת יציאת מצרים בכל יום, דשם הוא ענין השרשת האמונה, ולזה צריך להזכיר בכל יום, אך בליל הסדר הוא מצוה לספר ולהכיר טובה ולהודות על הניסים שנעשו במצרים.

וסיוע ליסוד זה יש מדברי הרמב"ם בספר המצוות (מ"ע קנז), בעשה דסיפור יציאת מצרים, שכתב וז"ל: "וכל מי שיוסיף במאמר, ויאריך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם ומה שישו לנו המצרים מעול וחמס, ואיך לקח השם נקמתינו מהם, ולהודות לו יתעלה על כל טוב שגמלנו, יהיה יותר טוב, כמו שאמרו וכל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח" עכ"ל.

ומשמעות דברי הרמב"ם, דגם על ההלל שאומרים בסדר ההגדה, נאמר כל המרבה הרי זה משובח, וזהו כדברינו דחיוב הסיפור הוא ענין הכרת הטוב, וא"כ ההודאה הוא חלק מחיוב סיפור יציאת מצרים, ולכן גם על ההודאה נאמר כל המרבה הר זה משובח.

ומעתה יתבאר מה שחייב לספר עד שתחטפנו שינה, דכשמספרים ומדברים בגבורות השם, א"א להפסיק, שייראה כאילו אין יותר מה לשבח, ולכן כדי שלא להפסיק חייב לספר עד שתחטפנו שינה, שאז אינו מפסיק, וא"כ יוצא שמצד עצם החיוב של סיפור יוצא גם בקיצור, אך כיון שא"א להפסיק, שוב חייב לספר עד שתחטפנו שינה, ולזה אפשר גם לעסוק בהלכות הפסח כדברי התוספתא, אף דאין עסק בהלכות הפסח מגוף הסיפור, אך מ"מ עסק בהלכות הפסח נחשב שאינו מפסיק, וכשישן ואח"כ התעורר שוב אין חייב לחזור ולספר, כיון שכבר יצא ידי חובתו

ויש לסייע לעצם היסוד, דאין לומר דדעת התוספתא דיש חיוב לספר כל הלילה מצד עצם חובת סיפור, דהרי לא מצינו חיוב להתחיל בסיפור מיד בתחילת הלילה, דהרי לא נזכר למהר רק משום שלא ישנו התינוקות, ומוכח דמשום חיוב סיפור אין צריך לספר כל הלילה דווקא, ורק שאסור להפסיק וכמו שנתבאר, ולראיה זו עוררני בני נ"י.

בביאור ענין החיפזון

ושמרתם את המצות וגו', (שמות יב, יז) וברש"י כתב וז"ל: "רבי יאשיה אומר אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות, כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצוות, אלא אם באה לידך עשה אותה מיד", עכ"ל.

ומשמעות הדברים שיש קשר בין חימוץ דמצה לחימוץ דמצוה, דדבר זה צ"ב, וכי יש ענין מצוה מחומצת, דודאי יש ענין זריזות

במצוה, כמבואר בגמ' בכמה דוכתין, אך מה ענין זריזות זו דאל תחמיצנה לחימוץ דחמץ, דהרי ענין חימוץ בחמץ אינו שייך לענין זריזות במצוות.

ולבוא לביאור הענין, נראה בהקדם דיש לדון בדברי המשנה בפסחים (קטז ע"ב), מצה על שום מה, על שום שנגאלו אבותינו ממצרים, שנאמר ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וכו', וכן הוא בדברי בעל ההגדה, על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ, עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, וצ"ב דמה טעם נקבע אכילת מצה בליל הפסח משום זה, דאף דכך היתה היציאה בחפזון שלא הספיק בצקם להחמיץ ואכלו אז מצה, אך מה ענין להזכיר פרט זה, הרי עיקר הדבר הוא הגאולה שנגאלו, ובזה ענין המצה הוא פרט שאינו עיקרי, ורק דכך היה מעשה שיצאו קודם שהחמיץ ואכלו מצה, וא"כ מה ענין להדגיש פרט זה שיצאו קודם שהחמיץ הבצק ע"י אכילת מצה.

ונראה לבאר עפ"י הידוע מהאר"י ז"ל וכן הוא בפ"י אוה"ח (שמות ג, ז) בתוך דבריו, שבני ישראל היו שקועים במ"ט שערי טומאה כשיצאו ממצרים, ולו היו נשארים עוד מעט היו נשקעים בנ' שערי טומאה, ואי אפשר היה להוציאם כלל, ועיין שם בדברי האוה"ח שפירש לפי זה את דברי בעל ההגדה, 'ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים', דהכוונה דהיציאה מגלות מצרים לא היתה יכולה להיות מאוחר יותר, כיון שהיו נשקעים בנ' שערי טומאה ולא היו יכולים לצאת ממצב זה, וא"כ יוצא שמה שלא חיכה הקב"ה עד שיספיק בצקם להחמיץ, הוא משום זה דלו היה ממתין והיה משהה את היציאה עד שיחמיץ בצקם, שוב לא היו יכולים לצאת, ויוצא דהזמן האחרון שיכלו לצאת הוא קודם שהחמיץ בצקם.

ומעתה יתבאר שלכן נזכר ענין המצה כחלק מעצם היציאה, דאכן החפזון היה היכי תימצי שיוכלו לצאת, ובלא זה לא היו יכולים לצאת, וא"כ הוי המצה ענין עיקרי בעצם היציאה, ולכן נקבע הזכרון ליציאה באופן זה של אכילת מצה וזכרון ענין החפזון. גם יתבאר לפי זה דעת הראשונים שצריך לאכול בחפזון לזכור הענין שכן יצאנו ממצרים בחפזון, דכיון דאם היו משתהים היו מאבדים את אפשרות היציאה, וע"י החפזון יכלו לצאת, לכן עושים זכר דכך יצאנו ממצרים בחפזון.

ולפי זה יתבאר מאמר בעל ההגדה, ברוך שומר הבטחתו לישראל שהקב"ה חישוב את הקץ לעשות, וכבר הקשו הקדמונים דמהו הרבותא דשומר הבטחתו, וכי זהו שבח כלפי מעלה ששומר ומקיים את ההבטחה שהבטיח, אלא הכוונה שהקב"ה חשב את הקץ לעשות, דהיינו ששמר את ההבטחה באופן שתוכל להתקיים, וזהו חשב את הקץ שברגע האחרון גאלם, ולו היה ממתין עוד, לא היה יכול לשמר את ההבטחה, וא"כ ההודאה היא על חישוב הקץ כדי שתוכל

ההבטחה להתקיים, דבעצם ההבטחה לא מונח דבר זה שיחשב ד' את הקץ ויגאלם קודם הזמן, וא"כ לא היה נחשב הפרת ההבטחה לו היו מגיעים למצב של נ' שערי טומאה, ואז לא תוכל ההבטחה להתקיים, וזהו חשב את הקץ שגאלם באופן שתוכל ההבטחה להתקיים.

ולפי כל האמור יוצא דמפסח רואים את ענין השהיה שיכולה לגרום ביטול כל הדבר, דהרי בפסח ענין החפזון ואי השהיה היה ענין מכריע שתוכל היציאה ממצרים להתקיים, וזהו שלמדו חז"ל ליסוד זה של מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, דיסוד דין זה הוא אינו ענין זריזות בעלמא, אלא דמצוה הבאה לידך אל תשהה לקיימה, דשמה ע"י השהיה יתהוה מצב שלא תוכל להתקיים, כמו בחימוץ העיסה שא"א לאוכלה בפסח, וכאמור דיסוד זה נלמד מהחפזון דיציאת מצרים דלא השהו את החמץ, דלו היו משהים שוב לא היו יכולים לצאת, וכן הוא בעלמא הדין במצוה שלא להמתין, דשמה יתהוה מצב שלא תוכל המצוה להתקיים.

והיוצא מהדברים דתרתני דיני איתנהו, דין אל תחמיצנה שמא לא תתקיים המצוה, ודין זריזים מקדימים שהוא אף אם אין חשש שתתבטל המצוה אח"כ, דזהו דין על הגברא להיות זריז, ומה שצריך לדין אל תחמיצנה, הוא באופן שאם ימתין יוכל לקיים באופן יותר מהודר, דמטעם זריזים מקדימים עדיף לחכות למצב של מצוה מהודרת, יותר מדין זריזין מקדימים, אך דין אל תחמיצנה שהוא חשש שמא תתבטל המצוה, בזה לא ימתין למצב של הידור יותר, דשמה לא יוכל לקיים את המצוה אם ימתין.

והדברים מבוארים בס' תרומת הדשן (סי' לה), דממתנינים למוצ"ש בקידוש לבנה, ואף דזריזים מקדימים, אך במקום שיש צד שלא יוכל לקדש הלבנה אח"כ, לא ימתין להידור דמוצ"ש, דשם יש ענין שלא להשהות שמא לא יוכל לקיים, ולא מהני הידור דאח"כ, וזהו כמו שנתבאר.

ובכמה מקומות הוזכר ענין חביבה מצוה בשעתה, וזהו ענין הדומה לזריזין מקדימין, אך חלוק הגדר, דזריזין מקדימין הוא דין בהגברא להיות זריז, ודין חביבה מצוה בשעתה הוא דין בהמצוה דיש חביבות בזה שמתקיימת קודם, ויש לדון דיהיה גם נפ"מ בזה, דהרי אמרן לעיל מדברי התרוה"ד, דאין זריזים מקדימים במקום שאח"כ יוכל לקיים בהידור יותר, ויש לדון דהאיך יהיה באופן שיש ספק שמא יוכל אח"כ לקיים בהידור, דלכאורה לא ידחה ספק הידור את דין ודאי זריזין מקדימין, אך יתכן דיש לומר, דכיון דזריזים מקדימים הוא דין בהגברא להיות זריז, וא"כ אם ממתין משום האפשרות להידור דאח"כ, שוב אין חסרון בזריזות כיון שממתין לאפשרות הידור, וכל זה בדין זריזין מקדימים, אך בדין חביבה מצוה בשעתה נראה פשוט, דרק באופן שודאי יהיה הידור אח"כ ימתין לאחרי כן, אך בספק הידור דאח"כ, ודאי דעדיף דין חביבה מצוה בשעתה יותר מספק הידור, ולא ימתין, ואכמ"ל יותר.

BELOW IS AN ENGLISH ADAPTATION OF THIS WEEK'S PARSHA PREVIEW WHICH CAN BE HEARD LIVE EVERY WEDNESDAY AT 2:15 PM

Tapping into the Power of Pesach

Harav Hagaon Yitzchok Caplan Shlita

Leil Haseder is an awesome night. The Zohar Hakadosh tells us that Hakadosh Baruch Hu and all the malachim are listening to Klal Yisrael as they recite the Haggadah and retell all the nissim v'niflaos that happened at the time of Yetzias Mitzrayim. Actually, the awesomeness of the night didn't begin with Yetzias Mitzrayim; the Targum Yonasan relates that when Yitzchak Avinu wanted to give Eisav the berachos, he summoned him on the fourteenth of Nissan and עִלְיָא דִּין עִלְיָא – “My son, all the malachim are praising Hakadosh Baruch Hu, and the treasure houses of shefa are opened up on this night.”

The awesomeness of this night wasn't lost on Pharaoh. As the Haggadah states, במורא גדול זו גילוי שכינה – Hakadosh Baruch Hu revealed Himself at that time in a unique way, to the point that even Pharaoh realized that ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו. From the sixth makkah, Hakadosh Baruch Hu had hardened Pharaoh's heart, but for the tenth makkah, it seems, He didn't harden his heart, so he was willing to let Klal Yisrael out.

Rav Wolbe explains this based on the following insight of the Ramban. At the time of the sixth makkah, Pharaoh was ready to free Klal Yisrael because he was suffering from the makkos – not because Hakadosh Baruch Hu had told him that he should let them go. Hakadosh Baruch Hu therefore hardened his heart so he could bear the punishment. At the time of the tenth makkah, however, even Pharaoh, stubborn as we was, recognized that there's nothing besides Hakadosh Baruch Hu, and he was willing to let Klal Yisrael go free because Hakadosh Baruch Hu said so.

We know from the Ramchal that any time in history that there was a Divine revelation that involved the opening of spiritual treasure houses, when we revisit that day of the year Klal Yisrael is able to access and experience that shefa. In this vein, the Ohr Hachaim observes that the passuk קל מוציאם ממצרים is worded in the present tense, indicating that Hakadosh Baruch Hu takes us out of Mitzrayim on an ongoing basis. Yetzias Mitzrayim was not just a one-time event that occurred 3337 years ago. Rather, every year there's a bit of Yetzias Mitzrayim that's occurring; we are being freed, to some extent, from the bondage of the umos ha'olam, from the Satan, from the yetzer hara.

Based on this idea, the Chasam Sofer answers the question of why we say the berachah of אֲשֶׁר גָּאֵלְנוּ – וְגָאֵל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם – which, the Rishonim say, is the bircas hamitzvah of sippur Yetzias Mitzrayim –

only after performing the mitzvah of sippur Yetzias Mitzrayim, instead of before. We are reliving the Exodus, reexperiencing עבדים היינו and מתחילה עובדי עבודה זרה. When we are still ovdei avodah zarah and avadim, we're not able to make a berachah, since it's as if we're non-Jews. Just as a ger can't make a berachah before his tevilah, but must wait to recite the berachah until after he is toivel and becomes a Yid, so too we say the berachah only after we recite the Haggadah and become free from bondage.

Becoming Praiseworthy

What does this mean for us practically? How do we tap into the shefa that descends on the night of the Seder?

In a general sense, it means that Hakadosh Baruch Hu gives us an added dose of siyatta d'Shmaya to be able to access the spiritual gifts that are available to us on this night. These gifts are numerous, but specifically, we can access emunah, for at the time of Yetzias Mitzrayim we saw that Hakadosh Baruch Hu alone is עשה עושה ויעשה לכל המעשים. Furthermore, we became avadim to Hakadosh Baruch Hu at the time of Yetzias Mitzrayim.

The way that we're able to transmit these fundamental concepts is by reliving and retelling the story of Yetzias Mitzrayim. As I heard from my rosh yeshiva, R' Yitzchak Feigelstock zt"l, the words וכל המרבה לספר ביציאת מצרים mean that the person himself becomes praiseworthy and is transformed into a better person when he speaks about Yetzias Mitzrayim. The more that a person delves into the details of Yetzias Mitzrayim and relives it, the more meshubach he is, as per the principle of הָאֱמֵנִי כִּי אֲדַבֵּר – I have emunah because I speak about it. When a person speaks about matters of emunah and relives Yetzias Mitzrayim, that becomes part and parcel of who he is and permeates every fiber of his being. When people retell a harrowing experience that they lived through and were saved from, when they relate it with all the details, they relive the experience, and the more detail they go into, the more they reconnect to it. So the way to connect to Yetzias Mitzrayim and to access this tremendous siyatta d'Shmaya is by living it, as Chazal tell us, חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.

How do we accomplish this?

The basic way is by simply saying the Haggadah. There were gedolim who didn't add anything to the Haggadah, as Chazal tell us that the words of the Haggadah constitute sippur Yetzias Mitzrayim. But

BELOW IS AN ENGLISH ADAPTATION OF THIS WEEKS' PARSHA PREVIEW WHICH CAN BE HEARD LIVE EVERY WEDNESDAY AT 2:15 PM

many of us don't feel that we're gaining as much as we should just by reading the Haggadah, and we want to add to it. What can we add so that we should be able to feel as if we're coming out of Mitzrayim? The more passionate we are about this, the more we'll be able to give over to the next generation, but how can we connect to the experience of Yetzias Mitzrayim and give over its yesodos?

Of Emunah and Avdus

In truth, there are two basic yesodos of Yetzias Mitzrayim that we want to give over. The first is the idea of emunah – not just that Hakadosh Baruch Hu is the Melech and the Borei, but also that He is עשה ועושה לכל המעשים. Anything that happened, happens, or will happen, on a day-to-day basis, is only because Hakadosh Baruch Hu is pulling the strings, and it's He Who is behind all current events. Whether on a national scale or in the personal realm, it's all Hakadosh Baruch Hu. No one can do anything without Him, and only if He wills it can anyone do anything.

The second fundamental aspect of Yetzias Mitzrayim we are trying to connect to is the idea of avdus. Hakadosh Baruch Hu did so many good things for us, and that means that we are indebted to Him, as the Chovos Halevavos teaches that our whole avodah is based on the principle that we are obligated to Hakadosh Baruch Hu because of all the tovot that He has done for us. Because He has done so much for us, we have to thank Him and do His will, and we want to reciprocate.

We express this sentiment twice daily in Shema when we say, אָנִי ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. With these words, in which we fulfill the mitzvah of zechiras Yetzias Mitzrayim, we are declaring, first of all, that Hakadosh Baruch Hu took us out of Mitzrayim – and, as the Ramban says at the end of Parshas Bo, He showed that He is the sole Creator and Orchestrator of the world at all times. We are also declaring that the purpose of Yetzias Mitzrayim was להיות לְכֶם לְאֱלֹהִים – that we should become His avadim and do His will.

These are the ideas that we want to give over, but how do we connect to them in a real way, so that we can give them over?

Perhaps one way is to connect the experience of Yetzias Mitzrayim to current events, so that it is not just a one-time incident that transpired in the year 2448, when Hakadosh Baruch Hu showed, in a dazzling display of miracles, that He is the בורא ומנהיג לכל הברואים. Take a moment to think about all the nissim v'nifla'os that we experienced just in this past year, especially for the Yidden in Eretz Yisrael. Hundreds of missiles were fired from Iran, in addition to the thousands of other missiles

shot from Gaza and elsewhere, and Hakadosh Baruch Hu saved us time and time again. He also saved the US president twice from assassination, and now he is able to help Klal Yisrael.

This is on a national level, and every person can see this on a personal level as well. If you make it personal, that goes a long way in connecting you to the experience of Yetzias Mitzrayim.

Destiny, Not History

This might be the meaning of the words of וְהָיָה שְׁעֵמֶדָה לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ. What, ask the mefarshim, stood for us and our forefathers? Perhaps the answer can be found in the concept, taught by the Ramban at the end of Parshas Bo, that at the time of Yetzias Mitzrayim Hakadosh Baruch Hu showed, once and for all, that He's the King, and then He gave us numerous mitzvos that commemorate Yetzias Mitzrayim. Each time we perform these mitzvos, we are supposed to remember the demonstration of Hashem's power in Mitzrayim.

We might think that this is unfair. That demonstration occurred way back, 150 generations ago! Had we lived through Yetzias Mitzrayim, we would be different people, but all we can do now is retell the stories that we heard from our parents and grandparents, so we're not living it the same way!

The Yaavetz tells us, however, that there is a nes that is even greater than Yetzias Mitzrayim, and that's Klal Yisrael's survival throughout the generations. The farther we get away from Mitzrayim, the bigger the nes is, because they're trying to annihilate yet another generation and we are being saved again.

When we say וְהָיָה שְׁעֵמֶדָה לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ, I think we are saying that what remains for us and our parents from Yetzias Mitzrayim is שְׁבִכַל דּוֹר וְדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ. This nes is even greater than Yetzias Mitzrayim, and with every generation that passes the nes becomes magnified, because we see more and more how throughout all the generation Hakadosh Baruch Hu saved us from all the plots to destroy us and thwarted all the schemes of the nations. If we can tap into that idea and connect the principles of emunah to our own lives, then we can see how Hakadosh Baruch Hu is involved in our day-to-day existence. It's worth taking a few minutes before Pesach to connect to the different parts of the Haggadah, so that we can give over these ideas – or, if we're at someone else's Seder, to at least remember these ideas for ourselves. And, with the tremendous siyatta d'Shmaya of this night, as the Ramchal says, we can tap into the treasure houses of emunah, and im yirtzeh Hashem we'll come out of Leil Haseder different from how we went into it.